

Senfølger og mulig efterbehandling

Irene Wessel, overlæge, ph.d., klinisk lektor
Øre-, næse-, halskirurgiske og aud. klinik, Rigshospitalet

20. Sept 2019

Rigshospitalet

De 7 Sanser

- Synssansen
- Høre
- Smagssansen
- Lugtesansen
- Følesans
- Balancesansen
- Kropssansen

Smagssans....

Tænkte du over...

- Smagen

Tænkte du over...

- Smagen
- Konsistensen

Tænkte du over...

- Smagen
- Konsistensen
- Savlen

Tænkte du over....

- Smagen
- Konsistensen
- Savlen
- Få det i den gale hals

Tænkte du over....

- Smagen
- Konsistensen
- Savlen
- Få det i den gale hals
- Sætter sig fast

Tænkte du over....

- Smagen
- Konsistensen
- Savlen
- Få det i den gale hals
- Sætter sig fast
- Bruge en finger til at fjerne madrester

Tænkte du over....

- Smagen
- Konsistensen
- Savlen
- Få det i den gale hals
- Sætter sig fast
- Bruge en finger til at fjerne madrester
- Kommer ud af næsen

Tænkte du over....

- Smagen
- Konsistensen
- Savlen
- Få det i den gale hals
- Sætter sig fast
- Bruge en finger til at fjerne madrester
- Kommer ud af næsen
- Om du kan åbne munden og bide over croissanten..

Virkning, bivirkning og senfølger

- Kræften i sig selv

- Den behandling der er givet

Akutte bivirkninger og senfølger

Sundhedsstyrelsens opfølgningsprogram 2015

Rehabilitering og palliation

- 4.3.1 Senfølger
- 4.3.2 Mundtørhed og sejt sekret - xerostomi
- 4.3.3 Tand og kæbeproblemer
- 4.3.4 Synkebesvær og spiseproblemer
- 4.3.5 Ernæringsproblemer
- 4.3.6 Udtalebesvær og hæshed
- 4.3.7 Respiratoriske problemer
- 4.3.8 Høreproblemer
- 4.3.9 Smerter
- 4.3.10 Facialisparese
- 4.3.11 Accessoriusparese
- 4.3.12 Øvrige neurologiske symptomer
- 4.3.13 Lymfødem
- 4.3.14 Trismus 27
- 4.3.15 Fysisk genoptræning
- 4.3.16 Laryngektomerede-strubeløse
- 4.3.17 Øjne og syn
- 4.3.18 Endokrine senfølger
- 4.3.19 Thyroideainsufficiens
- 4.3.20 Et forandret udseende
- 4.3.21 Støtte ved eksistentielle/åndlige problemer
- 4.3.22 Psykisk rehabilitering
- 4.3.23 Socioøkonomiske forhold
- 4.3.24 Psykosocial støtte

Masser af evidens for at senfølger
eksisterer...

Masser af evidens for at senfølger eksisterer...

- Er der evidens for at vi kan gøre noget ved det???

Masser af evidens for at senfølger eksisterer...

- Er der evidens for at vi kan gøre noget ved det???
- Er der evidens for at vi ikke skal gøre noget???

Trismus

Nedsat mundåbning (35 mm)

Påvirker evnen til at kommunikere, indtage føde, udføre mundhygiejne, negativ påvirkning af livskvalitet.

Årsager:

Stramning af slimhinden
Ganebue stramning
kæbeled,
strålefibrose mm.

CLINICAL REVIEW

Prevalence of trismus in patients with head and neck cancer: A systematic review with meta-analysis

Amber L. Watters DDS, MPH, MS, Shane Cope DDS, MS, Meir N. Keller DDS, MS, Mariela Padilla DDS, MEd, Reyes Enciso PhD

First published: 19 June 2019 | <https://doi.org/10.1002/hed.25836>

I metaanalyse: 15 studier 2786 patienter

Baseline - Før behandling: 17.3%

6mdr efter behandling: 44,1%

12mdr efter behandling: 32.1%

3-10 år efter behandling: 32,6%

ORIGINAL ARTICLE

Exercise intervention for the treatment of trismus in head and neck cancer – a prospective two-year follow-up study

Nina Pauli, Ulrika Svensson, Therese Karlsson and Caterina Finizia

Department of Otorhinolaryngology, Head and Neck Surgery, Institute of Clinical Sciences, Sahlgrenska Academy at the University of Gothenburg, Sahlgrenska University Hospital, Gothenburg, Sweden

50 ptt. enten Therabite eller andet redskab.
Målt på MIO, EORTC QLQ-H&N35 og GTQ
Træning under og efter strålebehandling gør en
signifikant forskel med øget mundåbning.

Trismus

Rehabiliteringsforslag:

Pro-aktiv: forhindre at tilstanden opstår.

Når tilstanden først er opstået er den svær at behandle.

Vejledning i mund-gabe-øvelser ved ergoterapeut

Redskaber:

Spatler, Therabite eller blot træning

Synkebesvær og spiseproblemer efter behandling for hoved-hals kræft,- Dysfagi

Registerstudie (Mortensen 2013)

32% havde alvorlig dysfagi (grad 2-4)

5.3% havde indlæggelseskrævende
aspirations pneumonier første år efter beh.

Efter strålebehandling

pharynx

83% har dysphagi i den akutte fase

18% har aspiration ved undersøgelse med FEES

25% har stadig dysfagi 5 år efter afsluttet behandling....

Late swallowing dysfunction and dysphagia after radiotherapy for pharynx cancer: Frequency, intensity and correlation with dose and volume parameters [☆](#)

Dysfagi efter kirurgi

Ses især efter

- mundhule kirurgi
- hemilaryngektomi
- pharyngektomi (Robot resektion)

Hvad skal vi gøre ved dysfagi??

Evidens??

- Sørge for ernæring
- vejlede om konsistenser
- Træne muskulaturen
- vejlede omkring sikkerhed

Flaskehalse senfølger

- Kritiske steder i strukturen (Organisation)
- Postfaktuelle samfund (Evidens)
- Barrierer og indsatser (Hvad er det vi måler på?)

Organisation af Rehabilitering Hoved-hals kræft

REHPA
Videncenter for
Rehabilitering og Palliation

KRÆFTREHABILITERING I DANMARK
Kortlægning af praksis på hospitaler og i kommuner

Jette Thuseen, Henriette Knold Rossau, Sarah Frausing,
Lars Hermann Tang & Tina Broby Mikkelsen

SDU Region
Syddanmark

4 kirurgisk onkologiske centre
6 stråle onkologiske centre
98 kommuner
159 privat praktiserende ØNH læger
3400 praktiserende læger

Postfaktuelle samfund...

Evidens?   Adaptation?

- Mennesket er fantastisk god til at adaptere til nye situationer
- QOL- over tid
- Så opfattelsen af en tilstand afspejler ikke altid de kliniske fund og omvendt.

Når man spørger en patient behandlet for mundhulekræft....

- Hvad spiser du?...

Når man spørger en patient behandlet for mundhulekræft....

- Hvad spiser du?...
  - Jeg spiser alt,- undtagen lever og hjerter.... høhø

Når man spørger en patient behandlet for mundhulekræft....

- Hvad spiser du?...
  - Jeg spiser alt,- undtagen lever og hjerter.... høhø
- Alt? Hvad med bøf?

Når man spørger en patient behandlet for mundhulekræft....

- Hvad spiser du?...
  - Jeg spiser alt,- undtagen lever og hjerter.... høhø
- Alt? Hvad med bøf?
  - Nærj altså alt skal skæres ud og moses...

Når man spørger en patient behandlet for mundhulekræft....

- Hvad spiser du?...
  - Jeg spiser alt,- undtagen lever og hjerter.... høhø
- Alt? Hvad med bøf?
  - Nærj altså alt skal skæres ud og moses...
- Hvad så med sodavand, ting med kulsyre?

Når man spørger en patient behandlet for mundhulekræft....

- Hvad spiser du?...
  - Jeg spiser alt,- undtagen lever og hjerter.... høhø
- Alt? Hvad med bøf?
  - Nærrj altså alt skal skæres ud og moses...
- Hvad så med sodavand, ting med kulsyre?
  - Næhhh det drikker jeg ikke længere,- det svier og gør ondt... (pause)

Når man spørger en patient behandlet for mundhulekræft....

- Hvad spiser du?...
  - Jeg spiser alt,- undtagen lever og hjerter.... høhø
- Alt? Hvad med bøf?
  - Nærrj altså alt skal skæres ud og moses...
- Hvad så med sodavand, ting med kulsyre?
  - Næhhhh det drikker jeg ikke længere,- det svier og gør ondt... (pause) -det gør øl også, men det kan jeg leve med...

Barrierer og indsatser

**Evidens?
Sparsom forskning,
ikke "overlevelse
data"**

**Organisatorisk:
økonomi**

**Hvem? Læger –
sygeplejerske?**

Tværfagligt rehabiliteringsteam

Rigshospitalet Øre-næse-hals og aud. klinik

Sygeplejerske, diætist, ergoterapeut, fysioterapeut og læge

Ambulatorie dag 1 x ugentligt

Formål: at udrede, vejlede og behandle kirurgisk behandlede hoved-hals kræft patienter med rehabiliteringsbehov

Første patient så vi i juni 2016

Arbejdsbeskrivelse

Udredende- afdækning af problemer
Synkebesvær/Dysfagi- Specifikt FEES
Ernæringsproblemer
Smerteproblemer
Trismus
Taleproblemer

Henviser til højt specialiseret genoptræning!!!!
Patientundervisning 1 x om måneden

Der er viden på vej...

- ”Dr. Synk projektet”: 240 ptt randomiseret til træning under strålebehandling eller ”usual care”.

Kræftens Bekæmpelse

- NUTRIHAB kan vi identificere de hoved-hals kræft patienter der vil have udbytte af ernæringsmæssig rehabilitering?

Der er mere viden på vej

- Xerostomi, spytkirtler og stamceller
  - Indledende forsøg på Rigshospitalet har vist lovende resultater, nye forsøg er på vej.
- Nye behandlinger, med tilhørende forskning:
  - Proton bestråling
  - Robot kirurgi/ minimal invasive kirurgi

Dagens Budskab

Evidens for at senfølger er udtalte for hoved-hals kræft patienter og det påvirker QOL

Komplekse problemstillinger kræver indgående kendskab til patient kategorien,- høj faglighed/specialisering

Det er ikke altid man kan ændre tilstanden,- men en afklaring kan også være et vigtigt skridt

Spørgsmål?